

SZARVASI ÚJSÁG.

Hetilap, a társadalom, közgazdaság és irodalom köréből.

ELŐFIZETÉSI ÁR:	MEGJELENIK:	HIRDETÉSI DÍJ:
Egész évre 5 frt. — kr. Félévre 2 frt. 50 kr. Negyedévre 1 frt. 25 kr.	hetenként egyszer, vasárnap. Az előfizetési pénzek, úgy a lap szellemi részét illető közlemények a szerkesztőhöz Szarvasra czírazandók. A nyitótérben minden garmondsor díja 20 kr.	Minden egyes szó után 100 szóig 2 kr. Azonfelül 1 „ Kiemelt, diszkrét s körzettel ellátott hirdetésekért termérték szerint, minden négyszög centimeter után 3 kr. számítottatik. — Állandó hirdetésményeknél kedvezmény nyújtatik. Hirdetések az Árpád, irodalmi és nyomdai intézetbe küldendők.
Egyes szám ára 10 kr.		

Előfizetési felhívás

a

„SZARVASI ÚJSÁG“

1879. évi okt.-decemberi évnegyedére.

Az új évnegyed nyitásával ajánljuk lapunkat a nagy közönség szives figyelmébe. Törekvésünk ezen túl is oda irányul, miszerint lapunkban lehető részletességgel tárgyalassanak mindazon jótékonyhatású eszmék és vezérelvek, melyek a társadalmi ösztölet fejlődését befolyásolják, s melyeknek hangoztatása, érvényre emelése, a sajtó főfeladatát képezi. E mellett lapunk az irodalmi izlés fejlesztésének is közege kíván lenni, s e részben eddigi tárcza-közleményeinkre utaljuk a szives olvasót, melyek nagyrészt ismert hazai írók tollából folytak.

A „Szarvasi Újság“ előfizetési ára:

az új évnegyedre 1 frt 25 kr.,

mely öszveg Szarvasra — vidékről legcélszerűbben postai utalványon — a kiadó hivatalba küldendő.

Szarvason, 1879. okt. 12.

A „Szarvasi Újság“ szerkesztősége.

Az iskolai takarékpénztár

az oekonomia, ethika és disciplina szempontjából.

III.

Az iskolai takarékpénztár a disciplina szempontjából.

(Vége.)

Az iskolai takarékpénztár a disciplinát illetőleg legjobb esetben semleges tényező, de könnyen hátrány lehet a közigazgatásban; bénítja a jó disciplinát: külsőleg a kezeléssel járó rendetlenség, — belsőleg az indulatok és szenvedélyek élesztése által.

A külső rendtartásnak szigorúnak kell lenni, de gyermekek között katonai nem lehet; fordulhatnak elő tehát esetek, különösen a pénzkivitelnél — melyek megzavarják a rendet, fegyelmet. A külső disciplinának morálisnak kell lenni, vagyis belső lélek-állapoton nyugvónak; szükséges tehát, hogy a külső magatartás buzgalma viszfénye legyen a lélek nyugalmának, engedelmességének. A tőke kamatjában van valami varázsszerű — a pénz szaporodása igazán hat felnőttekre is: a gyermek ábrándos lelkét játszi csalképpel tölti el a tőke, a kamat — a képzelem könnyű szárnyán a jövőbe repül, tervez, épít stb. Ez élvezetesebb foglalkozás, mint a tanulás; de figyelmetlenségre, mulasztásra vezet. A figyelmelleneséget, mulasztást feddeni, büntetni kell, minél többször kénytelen ezt tenni a tanító, annál gyengébb lábbon áll iskolájában a közigazgatás. A nem öröklött, hanem szerzett vagyon büszkévé nagyratartóvá teszi az embert: a pervenu kiállhatlan szokott lenni; félni lehet tehát, hogy a tőkepénzes gyermek makacsságot, engedelmenséget fog mutatni annál inkább, minél kevésbé képes átlátni, hogy tőkésített pénze mily parányi és nem is az ő s. erzeménye.

Az iskolai közigazgatásra jelentékeny befolyást gyakorolnak a szülők, ha a gyermek otthon rendhez, szófogadáshoz lett szoktatva. ha a szülők értik, gyámolítják az iskolának nevelő és oktató működését: a tanítónak fele munkába kerül csak a disciplina fentartása. Alkalmas-e az iskolai takarékpénztár a szülők ezen közreműködését hatványozni? Aligha!

A szegény csakugy szereti gyermekét — néha jobban, mint a gazdag; a szegény szülőt bántja az, mi gyermekének zokon esik; nem eshetik jól a szegény gyermeknek, ha másokat pénzt lát gyűjteni, és ő legjobb akarattal sem teheti; neheztelni fog tehát a vagyontalan szülő a tanítóra, az iskolára, minthogy alkalmat szolgáltat gyermekök megaláztatására; ha a szülők ezen neheztelésnek kifejezést adnak; ha az

iskola egyéb rendelkezéseit is gyanakodólag fogadják azokkal kevesebbet törődnek: ez a neheztelés, ez a közöny visszahat az iskolai közigazgatásra. Igaz ugyan, hogy ezt a szülők, illetőleg a gyermekek keserülik meg, de érzelem dolgában mostoha sorsa van a meggondolásnak. Mit ér azt tagadni, a negatív itt sem bizonyíték. Emberekkel van dolgunk, számolnunk kell tehát fogatkozásaikkal. Miért haragítanak magunkra a szegény szülőket, mikor az iskola ellehet takarékpénztár nélkül is.

A tehetős szülők közreműködése sem nyer semmit az iskolai takarékpénztárak által.

Vagy értelmesek ezek a szülők, vagy értelmetlenek. Az értelmes szülőknek nem kell iskolai takarékpénztár, mert belátja, hogy takarékosagra otthon kell nevelni a gyermeket; értelmes szülő még játszásnak sem fogja megtűnni gyermekénél a tőkepénzeskedést; értelmes szülő nehezteléssel fogja visszautasítani a beavatkozást ily fontos kötelességébe. Nyer-e evvel a disciplina?

Maradnak tehát azok az értelmetlen szülők, kik a nevelés terhétől, mert pénzüket van és tehetik, szivesörömet szabadulnak. Hanem ezek, épen mert fizetnek, követelők szoktak lenni: fognak tehát mindig találni kifogást az iskolai takarékpénztár kezelése ellen. Ilyen szülők kényelem szeretők: most nem fog nekik tetszeni a befizetendő összeget liquidálni —

mert nem lehet a gyermekre bizni, tetszik-e neki be-
tenni, és mennyit — máskor elhagyják a betéti könyvet -- majd elküldik ha megtalálják, — addig adja ki a tanító csak úgy; később nem fognak erre emlékezni — a könyvbe nem lett beírva — talán a tanító?! Valóban gyönyörűséges állapot a tanítóra nézve! És mindez nem négy szem közt történik: látja, tudja az egész iskola. Megvan szolgálva az az arany, ha ugyan megnyeri a tanító.

Összefoglalva a mondottakat: az iskolai takarékpénztár nem javítja, sőt könnyen veszélyeztetheti az iskolai közigazgatást.

* * *

Feltéve, hogy az oekonomia, ethika és disciplina szempontjából egészen kifogástalan az iskolai takarékpénztár, még akkor sem kívánatos meghonosítása, mert arra szolgál eszközül, hogy emancipálja magát a nevelés terhe alól. Minél nagyobb mértékben vállalja át az iskola a nevelés munkáját, annál kevesebbet gondol a család a nevelés terhes megoldásával; azon hiszemben, hogy az iskola elvégzi a nevelést, fölhmentik magokat a szülők a gyermeknevelés fárasztó teendőinek teljesítésétől; miután pedig a legjobb iskola sem képes a gyermek egész nevelését felkarolni, eszközölni: a gyermek két szék között a földre esik — dacára az iskolai takarékpénztárnak és más ilyen csodaszernak, nevetlen marad. Nem szabad soha feledni, hogy az iskola a családban bírja erkölcsi alapját s termékenységét.

T Á R T A L O M

PROLOG.

*A kassai színház megnyitácának ünnepére. *)*

— Irta: Várady Antal. —

(A Rákóczy-induló dallamai hangzanak)

Balljátok? Ismeritek ezt a dalt?
Szabadsághős Rákóczy szent dalát,
A melynek vérgyújtó hangviharara
A lelket ihlet lángja hatja át?
Ismeritek e szentelt hangokat,
Melyekben Magyarhon fájdalom sirt,
Melyben Magyarhon minden sebei
Egetverőn nyílnak kiáltani:
,Szabad hazát nekünk — vagy néma sirt!*

Ez volt a multak csata hymnusa,
Zsoltár a szabadságharcz mezején,
Imádság népünk síró ajakán,
Melyet buzgón mondott gazdag, szegény!

*) A kassai színház 1864. hó 4-én Krecsányi Ignác színházulata nyitotta meg. Jelen prologot Krecsányi úr volt szives közlésül átengedni lapunknak. Szerk.

Ős Kassa város ismeri e dalt,
Vén falai százszor viszhangozák,
Mikor Rákóczy ősi kapujan
Vezérlé által oroszán hadat!

Mert mennyi vér folyt ama négy folyón
S hányszor rendült meg Tatra ormain
Az a kereszt, hányszor fult ez a dal
Szivek vérebe a hon síkjain —
Amíg a kard lejárt a fénykorát
S a béke szent korát elérhetők,
S a három szín, a zöld, fehér, piros
Oly tiszta lőn, oly szent, mint azelőtt!

Ez most az újkor béke czimere,
Valódi nagyság képe, olajág,
A szellembarcok vértelen jele
Enyhíti multak bánatát baját.
Mert, a hol eddig karddal volt az úr
S férfierővel, győzött a magyar:
Most szellemével kell majd hatnia —
S megtartani, mit eddig nyert a kar!

Hogy a magyar nyelv, (nem rég mostoha
E nagy házában eddig sok helyütt) —
Zendüljön mindig diadalmasan,
Büszkén, hódítón, szivből mindenütt.

Visszapillantva értekezésünk tartalmára, mit tarthattunk az iskolai takarékpénztárról?

Mint az oenekomia tényezője sokkal parányibb eszköz, semhogy képes volna befolyást gyakorolni arra a nemzetgazdasági problémára, mely „kenyérkedés” czim alatt megrendíteni fenyegetődzik a világot. Az iskolai takarékpénztár, mint a capitalizmus törpe csatlósa, egyoldalú törekvés, mert a „spórolás” még nem gazdálkodás, sőt az általános spórolás általános szegénységre juttatná a földmivelést, ipart és kereskedést.

Mint ethikai tényező nem való a népiskolába: a kis gyermek értelme szűk, akarata gyenge arra, hogy a szülők közreműködése nélkül haszonnal gyakorolhassa a takarékoság erényét. Főnt kell kezdeni a takarékoságot: a felső és középtanodákban tessék megpróbálni az iskolai takarékpénztárt; a népiskolában veszélyes lehet, mert felébreszt oly vágyakat, szenvedélyeket, melyeknek épen elnyomására törekszik a nevelés.

Tekintve az iskolai közigazgatást, nem alkalmas eszköz a disciplina erősítésére — ronthatja a rendet, legjobb esetben neutralis. A tanítót haszon és szükség nélkül terheli, kísértetbe viszi — a szülőknek pedig nehezeltetésre nyújt alkalmat.

* * *

Sina ire et odió közölvék ezen nézetek.

Aki nem lelkesül az iskolai takarékpénztárért, még nem ellensége a közjónak — a takarékoságnak, legke-

S mi szép nyelvünknek apostolai
Hirdessük azt a hármás bérz alatt,
A négy folyó partján, oly hévvel, mint
Az a Rakóczyak ajakán fakadt!

S ős Kassa város, hazánk őrhelye
Legyen tanú rá: mint hirdetjük azt,
S teremtünk itt, bár tél viharja dúl,
Édes csalódást, egy képzelt tavaszt!
A harcok indulója hát lejárt,
De zengjük mi a béke himnusát,
Zengjen: „Hazádnak rendületlenül“
Ég tartsa meg e drága szép hazát!

[A szózat zendül föl.]

Hélène de Montézac.

(Eugène Moret beszélye)

I.

A barbevillei kastély síkságon emelkedik, Auge vidékének azon szép völgyében, mely mosolygó menyboltozatját, és befásított halmait a köd hosszú fátyolán keresztül engedni megpillantani.

Ha Normandiáról szólunk, nem kell azonnal déli Anglia jéghideg vidékére gondolni, melyen a köd nyomasztóan, süpűn terül szét. Nem; Auge völgyét a nap sugarai szakadatlanul derültté teszik s a köd, mely szitát von napja elé, csak könnyed fátyol, mi a szép tájat államterültében tündéribb fényben lebegteté, üdítve a földet, amint attól elszakad, s elterülve légkörében, melyet megöntöz.

vésbbé pedig a keresztény tanfő: nekünk Krisztus parancsolja ezen erényt: „Szedjétek fel a mi morzsalékok maradnak, hogy el ne vesszenek.“ A keresztény tanfőnek kötelessége tehát takarékosagra nevelni az ifjúságot, de ehhez az iskolai takarékpénztáron kívül más eszközök vannak, más utak vezetnek.

A keresztény nevelés mindent megtesz a takarékoság érdekében, de nem biztatja a világot arany hegyekkel, általános gazdagsággal, mert Krisztus megmondotta: „szegények mindenkor vannak veletek.“

Nogely István,

képezdői tanár.

CSARNOK.

Az 1754-ki egyházközlő Szarvason.

(Markovics Máttyás

volt szarvasi lelkész emlékiratai nyomán.)

(Folyt.)

„1. Szombaton délután 2 órakor Szarvasra jöven Ribiczey Pál. megyei bíztos ur, tudunkra adá, hogy t. Visitator ur holnap délelőtt érkezik meg Endrődről hozzánk, a kit mi különben csak hétfőre vagy keddre vártunk.“

„2. Vasárnap reggel a szószékről jelentém híveimnek, hogy nem sokára el kell jönnie a látogató urnak s fe szölitám őket, hogy a templomból jövet a sáncokból ki ne menjenek, de kétfelé oszolva külön a férfiak és külön a nők két oldalt sorakozzanak, és pedig a templom ajtajától a sánc kapujáig. Ezen terv azonban változást szenvedett annyiban, a men-

Ez arannyal és ezüsttel attört leplen keresztül megpillantható a barbevillei kastély, hódolásra hívó helyzetében.

A kastély falain belül nagy zaj, élénkség; de Montézac baró ünnepli eljegyeztetését.

De Montézac Helén kisasszony 23 éves, és szavamra mondhatom, hogy az évek sem arca üdeségének, sem karesú természetének, sem fenséges szemének mit sem ártottak.

Egészen azonban nem szándékunk őt leírni. Ugyis azt hiszem, abban mindnyájan megegyezünk, hogy a fiatal leányok mind hasonlítanak egymásra, ha szépek.

Kékes viszfényű sötét haj, vagy aranyhullámu szőke fürtök — hamis barnak, vagy ábrándos szókék; mind egyik e bájos teremtések, ha ajkuk korall, nyakuk, mint a hattyúé, szemök hosszuselyem vagy barsonypollakkal árnyékol, ha végre ott van arczok kedves mosolygó kifejezése, melynek kellemével a teremtő (jól tudva, mit csinál) csak e gyöngéd teremtményeit árasztotta el.

Mind a mellett de Montézac Helén megérdemelne a külön felemlítést és leírást. Szép volt ő a sok szép közt is, finom, előkelő vonásokkal, mikben azonban nem volt a dőlés, csak a jogos női büszkeség kifejezve, ragyogó szemekkel és a beszédben és mosolygásban egyaránt gazdag ajkakkal.

Jegyese (mert de Saint-Méré grófot jogosan nevezhetjük így; három hét sem volt már hatra a menyegző kijelölt napjaig s a kelengye már csaknem teljesen készen varta a menyasszonyt), tehát jegyese, az inkermanni csatatéren maradt ezredesnek egyetlen örököse volt.

Ez azonban nem volt kizárólagos erénye.

Atyja halálakor, az ifju Saint-Méré, a sainicyri elsőrangú

nyiben a nép azon föltétel alatt hazabocsáttatott, hogy mihelyt meghallják a harangszót, oly nagy számban a mint csak lehet, a sáncokban gyülekezzenek, a megyei meghagyás szerint két sorba állván.

E ponthoz felvilágosításul hozzá kell tennünk, hogy az 1526, aug. 20-ki mohácsi gyásznapi után a pártviszályok — s a török dúlásainak idejében Szarvas mint erősség és pedig fontos erősség emlittetik, melynek éppen úgy, mint sok régi apróbb várnak, főereje nem annyira nagyság vagy szilárdságában, mint inkább a vizekben, mikkel ugyszólván körül volt véve, állott. Szarvas vára sokat szenvedett a Ferdinand és Zápolya közti villongások alatt, mig nem 1552-ik év körül a török kézre került, honnan csak 1685-ben szabadult meg végképen. Budának 1686. szept. 2-án történt visszavétele után több alföldi vár, nehogy az ellenségnek támaszul szolgáljon, lerontatván, Szarvas is e sorsra került. A sáncok azonban tovább is megmaradtak, nem csekély szolgálatot nyújtva az egymás ellen hadakozóknak. Midőn a helység 1722-ben újra megnépesesített, e sáncok még megvoltak s csak hidakon lehetett rajtuk átmenni, sőt még Markovicz idejében, ki 1735-ben választott meg szarvasi pappá, a régi vár omladékai, sáncai, ezek kapui s a vár némely épületei is láthatók valának. Szarvas a mint lájuk zárthely volt s ezen sáncokon belül voltak a régi Szarvas maradványai, de az akkori új község már a sáncokon túl is terjeszkedett. Ezek azon sáncok, mikről Markovicz az egyházlátogatás leírásában említést tesz. — De nézzük tovább a leírást:

3. „A templomból való kijövetel után kiküldetett egy több mint 60 válogatott deli ifjaktól álló lovas csapat, mely a ft. látogató úr elé egészen a Strázsa-halmon túl lévő hidig menvén, őt elsőben ott üdvözlje.“

A lovas csapat ily nagy száma bizonyítéka annak, hogy a szarvasi nép már akkor is nagyban foglalkozott a léte-

iskolából kikerülve a 10-ik vadasz-ezrednél hadnagyi rangot viselt; de nem érezve hajlamot a katonai pályára, és atya halála által különben is érzékenyen érintetve, falusi lakába vonult, nagyanyja szomszédságában rendezkedve be.

Jelenleg huszonkilenc éves volt. Magas, csinos fiatal ember sötét hajjal, s oly arczkifejezéssel, mely egyszerre édes és férfias, határozott és szerény.

Izlését nem ajándékozva oda a harcok mezejének, inkább a csendes, egyszerű életmódhoz mutatott hajlamot; halászott, vadászott, lovagolt, jól reggelizett, még jobban ebédelt és kintinően vacsorált s anélkül, hogy szemét felnyitotta volna, kilencz órát aludt egyfolytán.

Tetőtől talpig nemes ember, ifju, szép, gazdag, különösen nagyanyja milliói által, kellemesen hangzó nevére büszke, tökéletes lovas, szenvedélyes vadász, fáradhatlan tanczos.

Mindezekből láthatni, hogy keresni kellett volna az embert egész Normandiában, akit vele szembe állítani lehessen.

Könnyen elképzelhető, hogy a társadalom nem engedi meg, hogy ily reménydús fiatal ember ősi kastélyának tornyai gondolkozzék egyszerű életének eseményein.

Saint-Méré gróf, dédelgetve, ünnepeltetve, gyengéd figyelemmel kísértetve, ki volt téve a legbájosabb szemek érdeklődő tüzének is és át kelle élnie a legkellemesebb kísértéseket.

Bevalljuk-e, hogy sokszor volt azon ponton, hogy megadja magát?

De nagyanyja, az öreg marquise örködött felette. Nor-

nyésztéssel, mert különben nem lett volna képes kiállítani, másrészt pedig annak, hogy a megyei rendeletnek, mely a lehető legfényesebb fogadást parancsolta s mely gyakran, a mint alább egyik pontban látni fogjuk, a fogadás részleteit is megszabta, eleget akartak tenni. — A Strázsa-halmon túl levő hidhoz* kifejezés arra enged következtetni, hogy e halom, mely a Csaba felé vezető út éjszaki oldalán van s a vidék egyik legmagasabb pontját képezi, a török időben ör hely lévén, szintén ha nem is sánczczal, de a körös kiöntései által volt megerősítve, mely vizen által hid vezetett. E hid körülbelül a mostani cserépegelő-ház irányában az ugynevezett érparti szőlők végében lehetett.*)

„4. Tizenegy órakor eljövén Endrődről a szakács, (a kinek szintén, gondolva, hogy ő a ft. látogató úr, valamennyi haranggal harangoztattunk) értesített minket, hogy Ft. látogató urnak egy óra mulva itt kell lennie, mi megtudván, feltizenkettőre harangoztattunk, hogy a nép a sáncokba gyülekezzen. A nép erre rövid idő alatt oly nagy számban, oly tömegben gyűlt össze, hogy a templom ajtajától a piaci kocsmáig két tömött sorban állottak férfiak szemközt a nőkkel, éppen mintha csak a férfiak az amazoni nőkkel hadi lábbon állván, csatát kezdeni akarnának, csak hogy persze hiányzott fegyverök, hacsak ökölrel nem mennek egymásnak vagy pedig hajba nem kapnak. A mi kvártélyosaink szintén sorakoztak, a szarvasi gyalogságot képezvén, s elszánva lévén, ha neán szükség leend, közreműködni.

Úgy látszik, hogy a katonáknak a helységekbe való elszállásolását az állam már akkor is a katona eltartás egyik legolcsóbb módjának tekintette.

„5. Alighogy elrendezkedett a nép, azonnal lovaspósta

*) Szerző ezen combinációját e kérdéses hidra nézve mi nem osztjuk. Az említett hid bizonyára az endrődi út valamelyik dobogója lehetett, minő ma is találkozik azon úton a szőlők felé. Szerk.

mandiában, sokkal inkább, mint másott, a házasság kérdése, bonyolult csomó.

Végre a gondviselés, amely örködik az azt megérdemlő s nemesen érző (házasodás akaró) ifjak felett, Montézac kisasszony kastélya felé vezető útra fordította figyelmét.

A két kastélyt csak két akadály választotta el egymástól, egy erdő s egy patak. Alig érdemes róla beszélni. Utat kell vágatni az erdőn, hidat veretni a patakon s a két kastély kezét ad egymásnak.

Nemde mindnyájan azon véleményben vagyunk, hogy nagy kár lett volna a két ifjut meg nem házasítani?

Az öreg Marquisné is elégedetten mosolygott fia szándokán s egy napon kocsira is ült, hogy az ujonnan vágott utat megkísértse.

Az ifjak bemutatattak egymásnak.

Néhány hét alatt megértették egymást; a lakodalom elhatározottatott s mi épen a félig kész kelengyénél találtuk őket.

II.

Ekkor egy harmadik, váratlan személy foglalt állást a szinpadon.

Ez, a kit mindjárt bemutatunk, Arnold Lajos, kiváló irodalmi férfiú, élvezhető költő volt.

Harcincz éves volt s már hirtéje szétterjedt s ő annak fényében jelenhetett meg mindenütt.

Arnold megérkezte még nagyobbélnökséget idézett elő a kastélyban. Atyja a báró kedvelt barátja volt s mikor nagy vagyonának elveszte miatti bánatában meghalt, fiat Arnold Lajost — Montézac báró tanácsával és befolyásával.

jött a hidtől, hogy látogató úr már jön. — Az oltári gyertyák azonnal meggyújtattak, az oltár előtt fehérrel bevont székekkel körülvett asztal állott. A harangok szünet nélkül zúgtak; szép derült tiszta nap vala.*

„6. E közben fölemelvén szemeinket, láttuk, hogy a Strázsa-halom felől lovascsapat közeleg két rendben, melyet az ügyes hareias tekintetű Valentinyi András jegyző s kapitány úr vezérlett, ki is a maga banderiumával a ft. látogató úr kocsija előtt lassu trappban lovagolt és őt a piacra kísérvén előttünk megállott.*

Valentinyi 9-ik jegyzője volt a községnek. Ő még egyedül vitte a jegyzői teendőket de már utána nem sokára két jegyzőt kellett választani, a mi a község gyors növekedéséről tesz tanúságot.

„7. Mihelyt a ft. látogató úr a kocsiról leszállott, én ornatushban a lovasság s a hatalmas gyalogság között előljaróinkkal elébe mentem s meghajtva magamat, latin nyelven három dolgot kívántam neki: Békességet az érkezőnek, isteni kegyelmet a köztünk munkálkodónak s időzőnek és sok szerencsét a tőlünk távozónak. Mindezt ő szívélyesen megköszöné.*

Azon időben a latin nyelv nem csak ilyenmü ünnepélyes alkalmakkor szónoki, hanem a tanultak között társalgási nyelvvül is szolgált, bárha már akkor megindult volt Bécsben ama centralistikus irány, melynek célja volt Magyarországot osztrák tartományyá tenni, nemcsak, hanem a nemzetet el is nemetesíteni, a mi az uraknak Bécsbe édesgetése által, fájdalom, sikerült és némileg, mert, a mint Horváth Mihály történetírónk megjegyzi „Mária-Theresia a nemzetiségben annyira meggyöngítve hagyta hátra az országot, hogy e sülyedésből félszázados erőfeszítés alig lett képes azt ismét fölemelni.*

„8. Erre aztán“ így folytatja tovább Markovicz — „a vice-archidiaconus úrral közbevittem s a tömeg között lassú léptekkel a templomba kísértük őt. (Annyi tengernép bámult

val pártfogolta. Lajos a háznak barátjává lett s most is, mióta nem volt a vidéken, hire már előre eljutott az iránta érdeklődő bárói házhoz.

Montézac báró, ki különben került, ahol csak tehetett az irodalmat, most el volt ragadtatva, hogy négy évi távollét után ismét megláthatta elhúnyt barátja fiát. Mindenki örült vele együtt. Az öreg Saint-Méré marquise, a ki szereté az ifjuságot s a szellemes embereket; Saint-Méré maga, aki mulatságosnak találta az érkező arczán egyes régi vonásokat felfedezhetni, mikre még emlékezett.

Helenának egykori játszótársa volt. Egy ifjukori társa, akit elveszettnek hitt, s aki most ünnepelt névvel körükbe jő, hogy Helén boldogságának tanuja legyen s azt teljessé tegye.

Azonnal körülfogták az ujonnan érkezett, s szemrehányást tettek neki, hogy ily soká nem látatta magát, Arnold mentegetődzött. Sokat dolgozott, sokat utazott ez idő alatt. A gróf, s a báró pedig feléje sem néztek ez idő alatt Párisnak.

— Miután pedig én nem jöttem Barbevillebe, hogyan is találkozhattunk volna? Szólt Lajos mosolyogva; — de nagyon sokat gondoltam a házra. Feladatot tűztem ki magam elé, s míg ezt el nem végeztem, nem akartam idejönni. Elértem célomat, — s most itt vagyok. Reményem, most nem válunk oly hamar.

A báró nem figyelt ez utóbbi szavakra; Helén csodálkozva nézett a költőre és érezte, a nélkül, hogy okát tudta volna adni, mint ver szive gyorsabban és erősebben.

Lajos számára egyikét a legszebb szobáknak rendezték

reá, mint mennyi az ég boltozatán a csillag.) Az iskola tanítója pedig a maga tanítványival saját zászlajuk alatt előttünk ment, a mi által nem csekély mérvben járult az ünnepély fényének emeléséhez.*

A nép sokaságra tett hasonlatot ne méltóztassanak netán úgy értelmezni, mintha talán akkor több népessége lett volna Szarvasnak, nem, mert mikor ez történt, 1754-ben két ezer léleknél alig számlált valamivel többet. Ez pusztán a roppant érdeklődést akará feltüntetni, melylyel a nép az egész ünnepély lefolyását kísérte. — „Az iskola tanítója“ kifejezés alkalmat szolgáltat azon megjegyzésre, hogy az egyháznak már ekkor két tanítója volt: Farkas Gergely és Zacharidesz János, egyik a fiuk, másik a leányok oktatására. Egyikök különben az orgona körüli tisztet is végezvén, kántornak neveztetett.

„9. A processió a templomhoz közeledvén, a kántor az orgonához sietett s a belépőket latin énekkel üdvözlé.*

„10. Ft. látogató úr bemenvén a templomba, a vice-diaconus-, perceptor-, s biztossal és két jegyzővel az asztalhoz ült, olyformán, hogy velem, ki padomban állva maradtam, szemközt volt. Mert úgy volt meghagyva, hogy saját padomban foglaljak helyet.*

A mit már egyszer megjegyeztem, bizonyítja az előbbi kifejezés is, bizonyítja t. i. azt, hogy az ilyen egyházlátogatásokra vonatkozó megyei rendelet gyakran a legapróbb részletekre is kiterjeszkedett.

„A népből, a ki beszorúlhatott, a templomba ment be, hol a nagy szorongás miatt a gyülekezet csak nagy sokára csendesült le. A többieknek pedig kint kellett állniok. De az ablakok nyitva maradtak.*

„11. Midőn a nép zaja lecsendesült s a chórus bevégzé az éneket, ft. látogató úr felállott s a feszülettel jelt adván „Legatione pro Christo fungimur“ (a Krisztusért járunk e követségben) kezdé meg beszédét, melyet szépen s nem minden hatás nélkül mondott el.*

be, ahová az bezárkozott csakhamar, és az éj felét munkával töltve el, reggel későn kelt fel.

A reggelinél észrevették, hogy halavány és hogy alig eszik valamit.

Gyengéden figyelmeztették erre.

— A faradság teszi azt! — felelt ő; több napi nyugalomra van szükségem.

Este, azonnal vacsora után, engedelmet kért a le nyugvásra.

III.

A báró ezerszer sajnálkozott, és szobájáig akarta őt kísérni; Helén maga készítette el a theát, amit kért.

Eltávoztá után rossz hangulatáról kezdtek beszélni; de csakhamar érdemeire, költői nevére tért a társalgás.

Nagy társaság gyült össze a tremben. többek közt Manoury orvos, hajlottabb koru ember, a kinek minden szabad volt, de a ki azért, mert e szabadságával olykor-olykor visszaélt, a legjobb ember volt a föld kerekén. A báró legrégibb barátja, s a kastélynak leggyakoribb törzsvendége volt. Siettek is azt mindenkör felhasználni. Semmi sem történhetett meg az ő tanácsa nélkül. Nem volt egyébre büszke mint mély, alapos tudományára és bő tapasztalataira, mégis jól kellett őt ismerni, hogy valakit félre ne vezessen különös, gyakran gunyolódó természete, mely azonban alapjában mindig nemes vala.

A kandallóra támaszkodva, theáját szürcsölgette, egymásra rakva lábait és csészéjét cukorhalmazzal tömve meg.

A báró, kezeit dörzsölve, feléje közeledett.

„12. Beszédjének befejezése után a szokásos kérdésekre ment át, melyeket azután igazi szelidséggel terjesztett elő, s a mi feleleteinket minden megjegyzés nélkül nyugodtan meghallgató s a jegyzőknök leírni parancsolá.“

„13. Következők valának a kérdések: kérdezte ugyanis ft. látogató úr útem: mi a nevem? hol szülöttem? hol végeztem az iskolákat? mióta vagyok ezen egyházban? hogyan kereszteltek? követelem-e a kereszt-éghez a jóakaratot? hányféle keresztiséget vallok? vannak-e esküdt bábáim? engedek-e szükség esetén a bábáknak is keresztelni? nincs-e panaszom hallgatóim ellen? — Azután kérdezé a hallgatókat: meg vannak-e elégedve velem? nincs-e valami panaszuk ellenem? Kissé nevetséges volt egyik hallgatómnak felelete, a ki, midőn ft. látogató úr kérdé: vajjon lelkeszők a bünöket s kihágásokat keményen bünteti-e? válaszolá: óh igen, úgymond, mértéken túl is. A másik meg mindjárt utána tevésőt, úgymond, még ujjal is mutogat veánk. Kérdé továbbá van-e egyházi vagyonunk: malmunk, szántóföldünk, vagy legelőnk? honnan vesszük a költséget a templomhoz? Azt pedig a mit mi válaszoltunk, a jegyzők mind felírták. És így a templomban minden rendesen ment végbe.“

Gajdács Pál.

(Folyt. köv.)

Könyvészet s naptárirodalom.

— Uj könyvek. A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten ujabban megjelentek s hozzánk beküldettek: Olesó könyvtár szerkeszti Gyulai Pál. 79—88 füzet. Tartalmuk: 79. füzet. Shakespeare és művei. Irta Bodenstedt Frigyes. Németből fordította W. L. Ára füzve 30 kr. 80. füzet. Colomba. Beszély. Irta Mérimée Prosper. Francziából fordította Szenvey József. Ára füzve 40 kr. 81. Füzet. Berzsenyi Daniel versei.

— Nos! doktor, — szólt; — tehát a jövő héten lesz meg!

— Mi, édes barátom?

— A lakodalom.

— Az ön lakodalma, báró; ah, ily korban nő-sülni . . .

Ne vessen, a mennyit tetszik; ön lesz mégis a násznagy; sőt ha sokat beszél megteszem önt . . .

— Vajjon minek?

— Vőfenynek!

— Mi jut eszembe! Épen most kezünk alatt van a vőfeny.

— Kit ért ön doktor?

— Kit mást mint Arnoldot.

— Arnold! igaz . . . ez a szegény fiatal ember folytatta a báró, hangot változtatva, rossz hangulatban van ma este kissé. Meg kellene őt önnek látogatnia.

— Szükségtelen . . . ismerem baját.

— Hogyan! ön ismeri?

— Kétségkívül. Egész télen át én ápoltam őt Párisban . . . Ha már róla van szó, beszéljünk kissé állapotáról. Hogy is allnak önök együtt?

— Hogy állunk . . . kissé inrcsa kérdés; mit akar ön ezzel mondani? Elhunyt barátom fia . . .

— Szavamra mondom, báró, — szólt az orvos lábával hmbalódzva — ön megzavar engem; hiszen ugy néz ki, mintha a túlvilágról került volna ide. Hat nem ismeri a valódi okot, ami Lajost ide hozta?

— Mit tudom én . . . megnyugodni, fellélekzeni a sok munka után, újra meglátni régi barátait.

Hatodik kiadás. Ára füzve 50 kr. 82. füzet. Csalódások. Vigjáték négy felvonásban. Irta Kisfaludy Károly. Ára füzve 20 kr. 83. füzet. Az ördög naplója. Vigjáték három felvonásban. énekkel. Irta Arago és Vermont. Francziából fordította Egressy Benjamin. Ára füzve 20 kr. 84. füzet. Sand György. Irta D. Haussenville. Francziából fordította P. E. Ára füzve 30 kr. 85. füzet. Kegyenecz. Szomorujáték öt felvonásban. Irta Teleki László gróf. Ára füzve 40 kr. 86. füzet. A grófi kastélyban. Beszély. Irta Hayte Pál. Németből fordította Halasi Aladár. Ára füzve 20 kr. 87. füzet. Ne fogadj fel soha semmit. Vigjáték három felvonásban. Irta Musset Alfred. Francziából fordította Paulay Ede. Ára füzve 20 kr. 88. füzet. Jean csillaga. Beszély. Irta Uehard Mária. Francziából fordította Fáj J. Béla. Ára füzve 40 kr.

— Naptárak 1880-ik szökőévre. A „Franklin-Társulat“ magy. irod. intézet által épen most küldettek be szerkesztőségünknek a következő közkeveltségben részeseül csinosan kiadott naptárak. Valamennyien a földmívelés-, kereskedelemügyi m. kir. miniszteriumban összeállított legujabb adatok nyomán szerkesztett országos vásárok kimutatásával vannak ellátva. „Nemzeti nagy képes naptár“ 1880. szökőévre. Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal, szerkeszti Áldor Imre. XII. évfolyam, ára 1 frt. „István bácsi naptára“ vagyis családos házigazdáknak és gazdaasszonyoknak, népnevelőknek helységi előláróknak, iparosoknak és földmívelőknek való kalendárium 1880. szökőévre. Alapítá és szerkeszti Meyer István XXV. évfolyam, ára 50 kr. „Protestans új képes naptár“ 1880. szökőévre, ára füzve 50 kr. „Füüsí gazda naptára“ 1880. szökőévre, ára füzve 80 kr. „Borászati naptár“ 1880. szökőévre, ára füzve 80 kr. „Kertészgazdasági naptár“ 1880. szökőévre, ára füzve 80 kr. „Magyar nők házi naptára“ 1880. szökőévre. Szerkeszti Beniczky Irma. XII. évfolyam, ára füzve 60 kr. „Lidérez naptár“ 1880. szökőévre,

— Megmondom tehát. Arnold az ön leánya végett jött

— Leanyom végett! ön bókol, doktor!

— Komolyan beszélek. Leánya kezét jött megkérni.

A báró mosolygott.

— Ön jól tudja, hogy nemsokára Saint-Mérével; ön megtehette volna azt a szolgálatot, hogy ezt tudatta volna vele.

— Óh, én nem értem magam a dologba! Mosom kezeimet! ön négy év előtt megígéri neki leánya kezét és most másnak adja?

— Én? megígértem?

— Emlékezzék vissza, édes báró. Négy évvel ezelőtt egy ifju jött önhöz, akit Arnold Lajosnak hittak s leánya kezét megkerte. . . .

— Nos? és én mit feleltem?

— Ezt: „Egyrésről ön igen fiatal, barátom, másrészt anyagi állapota nem képesíti önt a családi életre. Ön alapos tanulmányokat tett, az igaz; de ez még nem elég. Ha volna vagyona, vagy valami komoly foglalkozása, nem mondom, hogy nem. Ha lenne ön bármily rangu hivatalnok; — de ön csak irodalmár és semmi egyéb. . . Édes Arnold, én igen szeretem önt, de még jobban szeretem leanyom jövőjét biztosan.“

— „Helyes! s aztán?”

— A fiatal ember megütődött s ön így folytatá: „Dolgozzon, munkálkodjék, szerezzen magának nevet — s úgy térjen vissza. Akkor másképp fog állni a dolog.

A báró elgondolkozott.

— Nos, igen . . . úgy látszik . . . mondtam ezt.

ára füzve 60 kr. „Honvéd-naptár“ az 1880. szökőévre, ára füzve 60 kr. „Kossuth-naptár“ 1880. szökőévre, ára füzve 40 kr. „Népszázlója naptára“ 1880. szökőévre, ára füzve 40 kr. „A magyar nép naptára“ 1880. szökőévre, ára füzve 30 kr. „Ne vessünk!“ Ára füzve 40 kr. „Új fali naptár“ 1880. szökőévre. Egy egész év ára 20 kr. Ajánljuk a fentebbi műveket s naptárakat olvasóközönségünk figyelmébe.

H I R E K.

— **Vasutunk** építése újabban igen lassan halad előre, úgy hogy annak ez idén való megnyitásában nem bizhatunk. Kellő munkaerővel ezóta már az egész építkezést be lehetett volna fejezni, annyival is inkább, mert semminemű természeti akadály nem gátolja a munka folytatását. Reméllük, hogy az épített vasúttársulat a vállalkozókkal kötött szerződés feltételeiből mit sem fog engedni, s a munkálatok befejezése iránt megteszi a szükséges intézkedéseket.

— **A szüret** városunkban nagyrészt be lett végezve s úgy minőségileg, mint mennyiségileg igen szép eredménnyel. Bor tehát lesz elég, s így vig farsangra van kilátás.

— **Október hó 6-át**, a gyászos aradi nap 30-ik évfordulóját városunk polgárságának egyrésze közvaesoránál ülte meg az új közbirtokossági épület nagytermében, melyen több beszéd tartatott a nap emlékeivel összefüggőleg.

— **A roncsoló toroklob** több esete fordult elő közelébb városunkban; de a kór járványosnak nem mondható, s feltűnt inkább a hirtelen beállott nedves hideg időjárásnak tudható be.

— **Őszi vándoraink** az erdei szalonkák, (waldschneffek) a napokban vonultak át vidékünkön, s vadászainknak sikerült is néhányat leejteniök e ritka vadból.

— **Kuriozum.** Gyulán, mint a „B. K.“ írja, az a d o-

— Biztos vagyok benne. Tanuja voltam a jelenetnek.

— Legyen . . . de hisz ígéretem alól ő maga oldott fel.

— Ő maga?

— Mutatta-e magát négy év alatt? Távolléte nem jogosított e fel arra, hogy szándékát elfeledjem s leányomat másnak adjam?

— Ön elfeledhette őt; de Lajos szeret és emlékezik. Szeret és remél. Ha megtudná, hogy nem remélhet, nem élné azt túl s akkor ön lenne oka az ő halálának.

— Halálának! — kiáltott fel a báró, nevetést erőszakolva. Ön mint orvos tudhatná, hogy meghalni sok minden betegség következtetésben lehet; de ily esett miatt. . .

— Ön azt hiszi báró, hogy szerelem miatt az ember nem halhat meg?

— Biztos vagyok benne.

— De ezt csak elhiszi, hogy nyomor miatt meg lehet halni?

— Nyomor miatt? . . . Mire tér ön át, doktor!

— Mindjárt megmagyarazom. Lajos, vagyon és minden egyéb forrás hiányában, egyedül eszével akart állást szerezni magának és pedig, amint ön is belátja, ezt rövid idő alatt akarta. Egy reményen felül sikerült neki, mert oly korban, minőben más kezdeni szokta, ő jó hírnek örvendő költővé lett. De tudja meg báró, hogy sokba került neki e siker: ernyedetlen munka, éjjeli virasztások, idegfárasztó, lelket ölő nyomor; — óh, ezek könnyen megölik a legerősebbet is.

(Vége köv.)

b e h a j t á s t b é r b e a d t á k. Ugyanis ezentúl ott egy „felelős végrehajtó“ lesz, ki köteles számolni az adóról, mely ha pontatlanul folya be: az ő költségen fognak adóvégrehajtók kiküldeni. E tisztre Grécz József nevű gyulai polgár vállalkozott, a mi valóban bámulatos merészségre mutat a mai kipréselt viszonyok közt.

— **Halálozás.** Kvasz Andor b.-csabai fiatal ügyvéd, f. hó 8-án elhunyt, élte 29., házasságának 2-ik évében. A korán elhunyt férfitu temetése f. hó 9-én ment végbe közrészvét mellett. Béke poraira!

— **Tisza Kálmán** miniszterelnök a napokban látogatást tett B.-Csabán Beliczey István főispán urnál. Ugyanez alkalommal Beliczey Rudolf volt képviselő urat is meglátogatta gerendási birtokán.

A megyei iparmuzeum, melynek alapítása körül Zsilinszky Mihály országgyűl. képviselő urnak maradandó érdemei vannak, folytonosan gyarapszik. Mint értesülénk, tervben van, hogy B.-Csaba központján részvényaláírás útján fog ez intézménynek méltó épület emeltetni.

— **A kir. ügyész** jelentése szerint a megyei központi börtönben múlt hóban 97 egyén volt fogva, és pedig 90 férfi s 7 nő; ebből jogervényesen elítéltetett 76, és pedig 71 $\frac{1}{2}$ férfi, 5 nő; fellebezés alatti vizsgálati 11 és pedig 9 férfi 1 nő; vizsgálat alatt áll 10, és pedig 9 férfi s 1 nő. Elszökött egy férfi rab. — A rabok részéről teljesített 1018 napszám.

— **A kir. adófelügyelő** havi jelentése szerint a múlt hóban megyénk területén egyenes adók ezimén befolyt összesen 74.185 frt 17 kr és pedig a szarvasi adóhivatal kerületében 9171 frt 60 kr; a békésiben 23.427 frt 28 kr; a csabaiban 29.621 frt 67 kr; a gyulaiban 11.964 frt 60 kr. A tavalyi szept. havi befolyt 103.890 frt 8 krnyi adóhoz képest, je lenleg 29.705 frt 75 krral kevesebb folyt be, — mi főleg az elemi csapások folytán lepadt adózási állapotnak tudható be.

— **A rablógyilkos** Madarász napjai már aligha meg nem számlálják. A legfőbb ítélőszék kegyelmi tanácsa a bűnöst mint említettük, nem ajánlotta az ura kodónak megkegyelmezésre. Az ítélet tudvalevőleg kötélt általi halálra szól, s a törvényszéki elnököt, mint halljuk, máris nagyban ostromolják a kivégzéshez szóló belepti jegyekért. Az akasztás ezuttal is a nyilvánosság kizárásával fog megtörténni, csupán a törvényes személyek, néhány bizalmi férfi és hírlapíró jelenlétében hajlatik végre. A mint az uralkodó értesítvénye, leérkezik, a bűnöst rögtön átviszik a siralomházba, a kerepesi-úti központi fegyház épületébe; ennek udvarán történik meg a kivégzés.

Szerkesztői üzenet.

— **H a l m a i.** Szarvas. Előbbi küldeményeit is vettük, s válaszoltunk reijok e rovatban. Valamint az előbbieket, úgy a mostaniakat sem közölhetők, mert sem költségzet sem eredetiség nincs bennök, s így nem egyebek üres rimeléseknél. Kísérleteket mi nem közlünk.

— **I v á n.** A vers sok érzelemmel van írva, de kivitele gyenge. Gyakorlat és tanulmány e részben sokat pótolhat. Idővel talán közölhető is kapunk öntől. Addig is tegyen ön kísérletet a prózával: ez valószínűleg jobban fog önnek sikerülni.

— **B e l l a r m i n,** Budapest. Ama cikkkátvételt mi is észrevettük azonnal! de hát mit tegyünk? Egyébként az a lap dühös ellenzéki, nem pedig kormánypárti. Várok valamit. Üdvözet!

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos SIPOS SOMA.

HIRDETÉSEK.

„ÁRPÁD”

AZ „ÁRPÁD” IRODALMI ÉS NYOMDAI INTÉZET SZARVASON,

alánlja magát mindennemű hivatalos és magán nyomtatványok, ugymint
községi és gyámi rovatos ivenk,

ügyvédi keresetlevelek,

**kötelezvények, kereskedői számlák, körlevelek, vignettek, malom-
szelvények,**

mindennemű czimnyomással ellátott

levél papirokok és levél borítékok,

valamint monogrammos vagy enélkül való névjegyek,

továbbá :

m e g h i v ó k,

füzetes vagy nagyobb művek

kiállítására.

Ügyvédi meghatalmazások a legczélszerűbb szerkezetben készletben kaphatók.

AZ „ÁRPÁD”

irodalmi és nyomdai intézet ügyvezetősége

Szarvason.

ÉS NYOMDAI INTÉZET

Nicholson

legújabb találmányu

daráló- és őrlő- malma

gőz-, lóerőre és kézi hajtásra

nagy fontossággal szeszgyárakra hízaló-intézetek

és gazdasátra.

Meglepő nagy munkaképesség, olcsó ár és csekély hajtóerő a főelönnyei ezen malmoknak.

Működésben látható.

Nicholson W. Fülöp gépgyárában. Budapest, Gyár-utcza 48. szám.

Képes árjegyzékek minden gazdasági gépekről ingyen és bérmetve.